

VŠEOBECNÉ, ODBORNÉ A HYBRIDNÍ VZDĚLÁNÍ VE STŘEDNÍCH ŠKOLÁCH V EVROPSKÝCH ZEMÍCH

Václav Kleňha, NPI

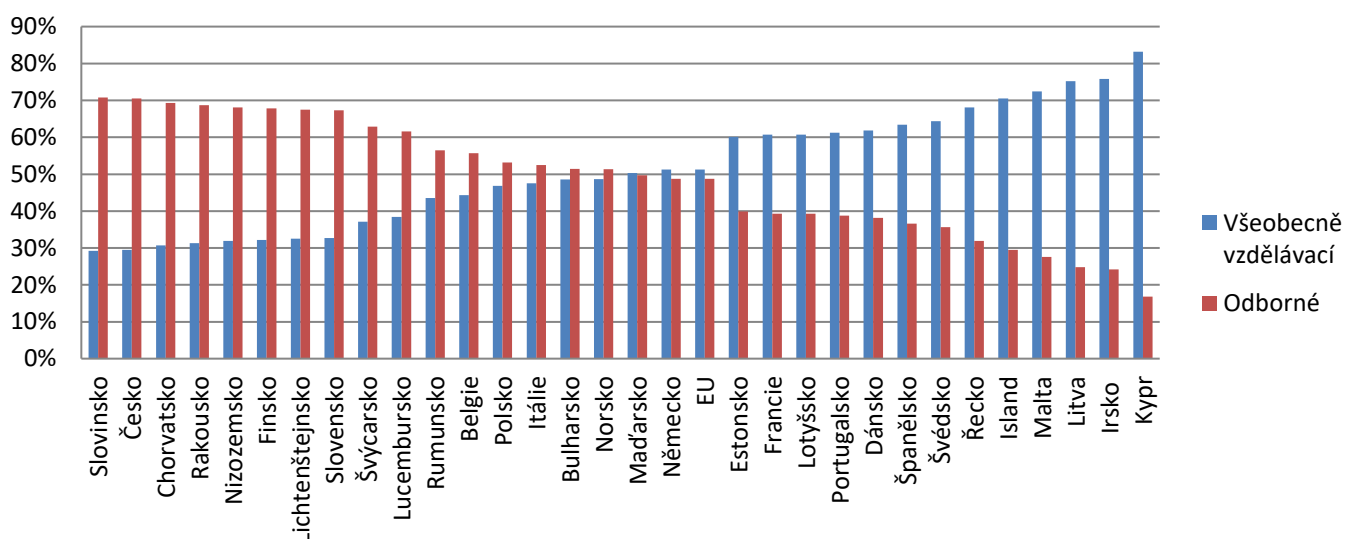
Anotace: text přináší přehlednou informaci o programech všeobecného a odborného středního vzdělávání v evropských zemích

Klíčová slova: všeobecně vzdělávací programy, odborné programy, lyceální programy, hybridní programy

Cílem tohoto podkladového materiálu je přehledně zprostředkovat zahraniční zkušenosti a přispět k diskusi o dalším postupu realizace strategie vzdělávací politiky ČR v oblasti odborného vzdělávání. Podklad zaměřen na **podíl všeobecného a odborného vzdělání, na střední školy lyceálního typu**, a na podrobnější přehled **středoškolského vzdělávacího programu v Irsku**. Podklad byl zpracován pomocí rešerše cizojazyčných internetových zdrojů (stránky Cedefop¹, Eurydice² a příslušných institucí vybraných evropských zemí.

Vzdělání ve středních školách

Graf 1: Poměr středoškolských všeobecně vzdělávacích a odborných programů podle počtu žáků v roce 2020

Zdroj: Eurostat

Jak ukazuje diagram, Česko patří k zemím s nejvyšším podílem odborného vzdělávání.

¹ Mezinárodní agentura Evropské unie Cedefop (Evropské středisko pro rozvoj odborného vzdělávání) podporuje vypracovávání a provádění evropských politik v oblasti odborného vzdělávání.

² Eurydice je síť Evropské unie, jejímž úkolem je vysvětlovat, jak jsou vzdělávací systémy v Evropě organizovány a jak fungují. Publikuje popisy národních vzdělávacích systémů, srovnávací studie, ukazatele a statistiky v oblasti vzdělávání.

V Evropské unii přibližně polovina (51,3 %) žáků středních škol byla v roce 2020 zapsána do všeobecně vzdělávacích programů a druhá polovina do odborných programů. Celkem 14 členských států EU a Island uvedlo, že většina žáků vyšších ročníků středních škol se vzdělává ve všeobecně vzdělávacích programech, zatímco v 16 státech (13 členských států EU, Lichtenštejnsko, Norsko a Švýcarsko) se většina žáků vzdělává v odborných programech.

Souhrnná zpráva Cedefop Odborné vzdělávání v Evropě 1995-2035, publikovaná v roce 2020, hodnotí trendy evropských systémů odborného vzdělávání a formuluje scénáře jejich dalšího vývoje.

Zpráva Cedefop plně odráží skutečnost, že systémy odborného vzdělávání v Evropě jsou velmi rozmanité. Pokrývá delší časové období než většina ostatních studií Cedefop, nebo jiných srovnávacích studií mezinárodních organizací.

Pokud jde o vývoj poměru všeobecného a odborného vzdělávání, lze říci, že v zemích se silnými systémy odborného vzdělávání dochází především k posunu směrem ke všeobecnému vzdělávání (akademický drift), zatímco v zemích s tradičně nízkým podílem odborného vzdělávání dochází k posunu opačným směrem (odborně vzdělávací drift).

V samotných programech odborného vzdělávání evropské země posilují všeobecně vzdělávací složku vzdělávání různými prostředky (buď zvýšením rozsahu výuky všeobecných předmětů, nebo jejich lepším začleněním do kurikula odborného vzdělávání). Zvýšení složky odborných dovedností je uváděno pouze v několika případech a obvykle v důsledku původně nízké úrovně obsahu odborného vzdělávání.

(Ne)dostupnost dat

Data o poměru všeobecného a odborného obsahu v programech odborného vzdělávání jsou obtížně dostupná a jejich získání by vyžadovalo podrobnou analýzu školských zákonů, vyhlášek a kurikulárních dokumentů na národní úrovni. Přitom je třeba brát v úvahu rozmanitost programů odborného vzdělávání a různé úrovně předchozího všeobecného vzdělání, nejen z hlediska mezinárodní srovnatelnosti, ale i s ohledem na odlišnosti v systémech jednotlivých zemí. V databázi evropského odborného vzdělávání, vytvořené Cedefop ve spolupráci se sítí ReferNet³, jen některé státy uvádějí kvantitativní poměr těchto dvou složek pro vybrané programy odborného vzdělávání:

Tabulka 1: Podíl všeobecně vzdělávacích předmětů v programech odborného vzdělávání

	Podíl VV v % podle délky programu			
	2 roky	3 roky	4 roky	5 let
Rakousko	35	35	35	
Chorvatsko		20 - 40	30 - 70	
Česko		30 - 35	45 - 70	
Maďarsko		33	60	
Slovensko		22	35	35
Slovinsko		33	51	
Polsko	50	42		67

³ ReferNet je síť institucí, kterou v roce 2002 vytvořil Cedefop s cílem poskytovat informace o národních systémech a politikách odborného vzdělávání v členských státech EU, na Islandu a v Norsku. Každý národní partner ReferNet (u nás NPI) je klíčovou organizací zapojenou do odborného vzdělávání v zemi, kterou zastupuje.

Politiky odborného vzdělávání

Politiky odborného vzdělávání ovlivňují rovnováhu mezi všeobecným a odborným vzděláváním v rámci programů odborného vzdělávání. Vedle technologických změn, které mají dopad na obsah odborné přípravy, působí řada faktorů, které ovlivňují obsah a strukturu nabídky odborného vzdělávání. Patří k nim:

- (a) preference učení na pracovišti v rámci odborného vzdělávání;
- (b) přechod na systémy založené na kompetencích;
- (c) poskytnutí větší autonomie školám odborného vzdělávání v tom, co a jak učit;
- (d) individualizace výuky, kdy si žáci mohou vybrat řadu modulů nebo možností
- (e) změny, které ve stále větší míře umožňují účastníkům odborného vzdělávání přístup k vysokoškolskému vzdělávání.

Lze doložit, že v průběhu času došlo k rozšíření obsahu nabídky odborného vzdělávání, o čemž svědčí důraz kladený na všeobecné znalosti v rámci programů odborného vzdělávání a širší profesní základy řady programů a kurzů. Výsledkem je rozšíření obecného, přenositelného obsahu souvisejícího s digitálními/ICT dovednostmi, jazyky a komunikací a podnikatelskými dovednostmi. Při tom se uplatňují následující trendy.

Rychlý a obtížně předvídatelný vývoj trhu práce

Snížení specifičnosti nabídky dovedností je jedním z prostředků, jak reagovat na nejistotu dalšího vývoje trhu práce. Zobecnění nabídky dovedností a omezení její vazby na konkrétní pracovní místo nebo odvětví může snížit riziko, jemuž jsou lidé na nejistém trhu práce vystaveni - získají tak širší dovednosti, které mohou uplatnit v širší škále pracovních míst.

Důraz na průřezové dovednosti

V programech a kvalifikacích odborného vzdělávání mnoho zemí v posledních letech klade větší důraz na průřezové dovednosti (klíčové kompetence), které jsou považovány buď za součást všeobecného vzdělávání, nebo součást jak všeobecné, tak i odborné složky. Některé z těchto dovedností, jako je podnikání, řízení kariéry nebo digitální dovednosti, jsou více spojovány s odborným obsahem.

Volitelnost obsahu

Rozsah, v jakém si studenti mohou zvolit kompetence pro studium (včetně těch ze všeobecného vzdělávání, pokud jsou v odborném vzdělávání, a naopak) podle vlastních potřeb formou volitelného studia se zvýšil. Tento vývoj je doprovázen snižováním rozsahu povinného společného studia. Autonomie jednotlivých škol při definování obsahu se v posledních letech zvýšila, přičemž čím vyšší je stupeň vzdělávání, tím větší autonomie je umožněna.

Učení se na pracovišti

Zvýšený důraz na všeobecné dovednosti není kladen na úkor učení se na pracovišti. Naopak, zvýšení podílu učení na pracovišti v kurikulu odborného vzdělávání je všudypřítomné. Řada zemí stále více začleňuje učení na pracovišti do vzdělávacího procesu tím, že flexibilně kombinuje různá vzdělávací prostředí, a to buď ve formě učňovské přípravy, nebo významného podílu odborné praxe v rámci školního odborného vzdělávání. Stále však existuje mnoho příkladů, kdy je učení na pracovišti relativně oddělenou slabě integrovanou složkou v procesu učení.

Zavádění hybridního vzdělávání

O hybridním vzdělávání lze uvažovat ze dvou hledisek:

- (a) poskytování programů, které umožňují studentům kombinovat nebo přecházet mezi obecnými a odbornými směry a přecházet mezi vzděláváním na pracovišti a ve třídě;
- (b) vytváření hybridních škol, které mají studentům umožnit absolvovat kombinaci kurzů, které by jinak nebyly dostupné.

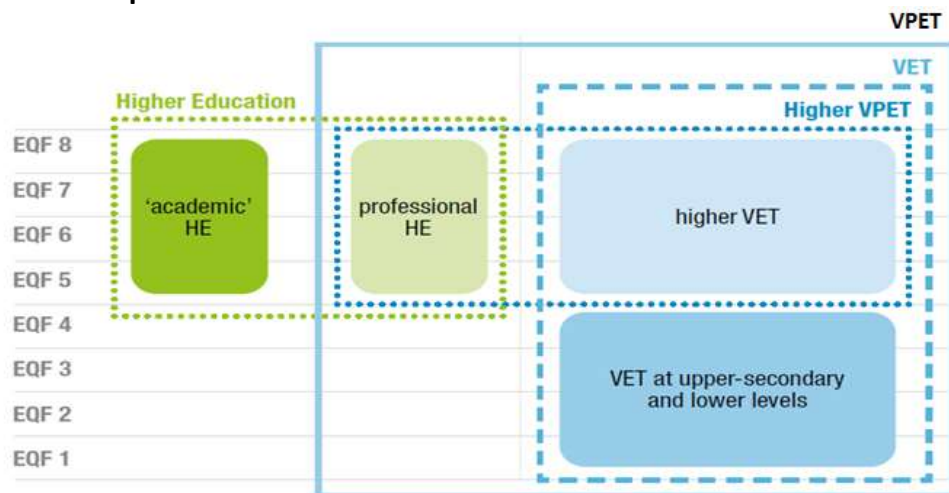
Počet a velikost odborných škol

V mnoha zemích existují důkazy o změnách v počtu odborných škol, často v důsledku snižování populačních ročníků mladých lidí. Výsledkem je vytváření větších regionálních center odborného vzdělávání, která jsou schopna poskytovat širokou škálu odborných služeb.

Přesah odborného vzdělávání

Dalším důležitým vývojem je rozšiřování odborného vzdělávání mimo jeho tradiční "jádro" na vyšším sekundárním stupni vzdělávání (do nižšího středního vzdělávání, vysokoškolského vzdělávání, dalšího odborného vzdělávání a přípravy), směrem k odbornému a profesnímu vzdělávání zahrnujícímu všechny kvalifikační úrovně, jak je znázorněno na tomto obrázku:

Schéma 1: Odborné a profesní vzdělávání

Higher Education (HE) = vysokoškolské vzdělávání

'academic' HE = akademické vysokoškolské vzdělávání

professional HE = profesní vysokoškolské vzdělávání

VPET (Vocational and Professional Education and Training) = odborné a profesní vzdělávání

VET (Vocational Education and Training) = odborné vzdělávání

Higher VPET = vysokoškolské odborné a profesní vzdělávání

Higher VET = vysokoškolské odborné vzdělávání

VET at upper-secondary and lower levels = odborné vzdělávání na úrovni vyššího středního vzdělávání a nižší

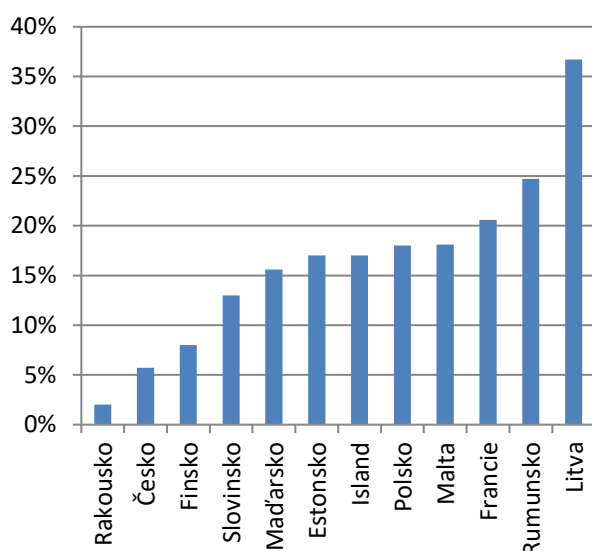
Zdroj: Cedefop

Příkladem takového rozšíření odborného vzdělávání je jeho vertikální přesah v irském vzdělávacím systému – viz dále v textu.

Dalším projevem tohoto trendu je významný podíl vyššího odborného vzdělávání, jak ukazuje následující tabulka a graf.

Tabulka 2 a graf 2: Podíl vyššího odborného vzdělávání na celkovém počtu účastníků odborného vzdělávání

	Podíl	Rok
Rakousko	2 %	2019
Česko	5,7 %	2020/21
Estonsko	17 %	2019/20
Finsko	8 %	2020
Francie	20,6 %	2021
Maďarsko	15,6 %	2020/21
Litva	36,7 %	2020/21
Malta	18,1 %	neuveđen
Polsko	18 %	2019/20
Rumunsko	24,7 %	2020/21
Slovinsko	13 %	2020/21
Island	10 %	2017

Zdroj: Cedefop a ReferNet, Databáze odborného vzdělávání v Evropě

Příklady lyceálních a hybridních vzdělávacích programů

Lyceální a hybridní vzdělávací programy mají za cíl překlenout propast mezi všeobecným středoškolským vzděláváním a odborným středoškolským vzděláváním.

Středoškolské programy **lyceálního** typu jsou všeobecně vzdělávací programy s odbornou orientací, které jsou v některých zemích atraktivní součástí nabídky středoškolských programů. Studium končí maturitní zkouškou jako ve všeobecném programu, ale s přidáním odbornými předměty. Po maturitě mají absolventi přístup ke všem studijním oborům na vysokých školách.

Hybridní vzdělávací programy⁴ se liší tím, že nabízejí mladým lidem možnost získat jak odbornou kvalifikaci umožňující přímý přístup na trh práce, tak obecnou kvalifikaci

⁴ Pozn.: nezaměňovat - jako hybridní se také označují jakékoliv programy kombinující vzdělávání v učebně se vzděláváním online, zvláště nyní v post-covidové době.

poskytující podobné možnosti pokračovat ve vysokoškolském vzdělávání jako mají studenti všeobecně vzdělávacích programů.

Zatímco odborná složka lyceí slouží spíše k orientaci při volbě vysokoškolského oboru, v hybridních oborech vede k plné odborné kvalifikaci. Hranice mezi oběma typy programů není ostrá - mohou mít společný základ a větvit se ve vyšších ročnících, jak ukazují některé následující příklady z Dánska, Francie, Irska, Lucemburska, Německa, Rakouska a Rumunska.

Dánský program EUX

Kombinované vzdělávání EUX (úroveň EQF 4 – 5) je příkladem hybridního oboru. Program byl zaveden v roce 2010 a nabízí mladým lidem příležitost získat jak všeobecnou, tak i odbornou vyšší střední kvalifikaci, a tím jim poskytnout plný přístup k vysokoškolskému vzdělání i na trh kvalifikované práce. Tento program je v současné době nabízen ve spojení s 47 hlavními programy odborného vzdělávání. Program EUX je jednou z priorit vzdělávací politiky jako prostředek ke zvýšení atraktivity odborného vzdělávání i ke zlepšení celkové prostupnosti dánského vzdělávacího systému a je zaváděn ve všech oblastech odborného vzdělávání.

Program EUX sestává ze základního programu a z hlavního programu. První půlroční část základního programu v prvním ročníku je určena pro žáky, kteří právě ukončili povinnou školní docházku. Program poskytuje studentům široké odborné znalosti a kompetence v jedné ze čtyř oblastí:

- (a) Péče, zdravotnictví a pedagogika;
- (b) Kancelářské, obchodní a podnikatelské služby;
- (c) Potravinářství, zemědělství a pohostinství;
- (d) Technologie, stavebnictví a doprava.

Žák získá přehled o různých oborech v dané oblasti a na konci první části volí hlavní obor studia. Druhá polovina prvního ročníku probíhá v rámci oboru odborného vzdělávání, který si žák zvolil a je zakončena zkouškou. Poté následuje hlavní program. Základní program je školní, zatímco hlavní program je postaven na duálním principu, kdy žáci střídavě navštěvují školu a podnik.

Aby žák absolvoval program EUX, musí složit zkoušku z odborné části programu a zkoušku ze šesti všeobecně vzdělávacích předmětů (včetně dánštiny na úrovni A). V roce 2019 pokračovalo ve vzdělávání 15,6 % absolventů EUX a 65,6 % vstoupilo na trh práce.

Délka programu: 4 – 4,5 roku

Obvyklé rozmezí věku účastníků: 17 – 20

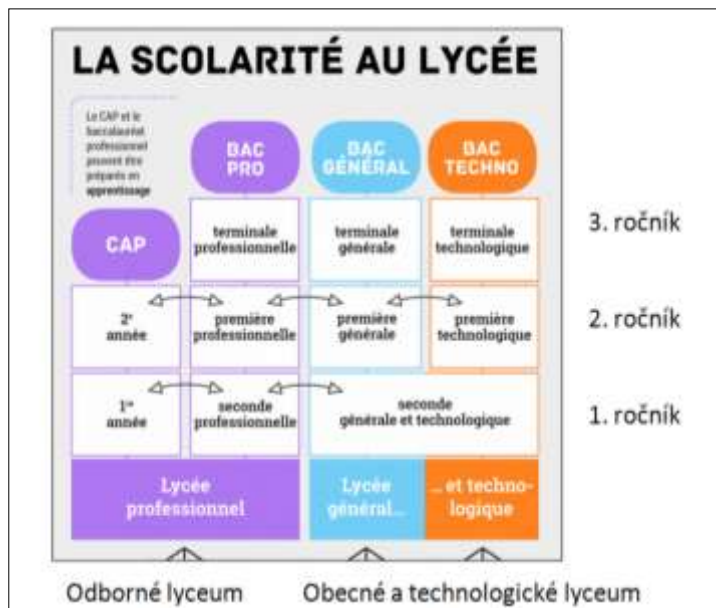
Praktické vzdělávání na pracovišti nebo ve škole (Work Based Learning – WBL): 50% a vyšší

Podíl účastníků programu EUX na celkovém počtu účastníků odborného vzdělávání: 4,56% (2020). V témže roce se do programu EUX hlásilo 32 % žáků ucházejících se o přijetí do odborného vzdělávání.

Francouzský středoškolský technologický program

Lyceální program vedoucí k technologické maturitě (*Baccalauréat technologique*, zkráceně Bac techno) na úrovni EQF 4, která otevírá možnost pokračovat v odborném vzdělávání na úrovni EQF 5 nebo 6. Program je poskytován středními školami i učňovskými středisky.

Schéma 2: Francie - lyceální programy

První ročník je společný s všeobecným středoškolským proudem; ve 2. a 3. ročníku se žáci připravují především na vyšší odborné studium. Program umožňuje horizontální přestupy v 1. a 2. ročníku.

Ve 2. a 3. ročníku existuje osm různých specializací:

- Průmysl a udržitelný rozvoj
- Laboratorní vědy a technologie
- Management
- Zdravotní a sociální vědy
- Design a užité umění
- Pohostinství a stravování
- Hudba a tanec
- Agronomie a přírodní vědy.

Ve 3. ročníku si žáci mohou vybrat mezi čtyřmi proudy:

- management a finance;
- marketing;
- lidské zdroje a komunikace;
- informační a řídicí systémy.

Program otevírá přístup k dvouletému terciárnímu studiu odborného vzdělávání na odborných školách, které umožňují získat vyšší technické vzdělání (úroveň EQF 5) a pokračovat v bakalářském a magisterském studiu technických oborů (úroveň EQF 6 a 7). Zájemci s dobrým prospěchem mohou rovněž nastoupit na inženýrské studium (úroveň EQF 6) pod podmínkou, že absolvují přípravnou třídu.

Délka programu: 3 roky

Obvyklé rozmezí věku účastníků: 16 – 18

WBL: 0 % ve školních programech, 67 % v učňovských střediscích

Podíl žáků technologického programu z celkového počtu žáků všeobecného a technologického programu: 29 %.

Irské programy odborné a aplikované maturity

Na středoškolské úrovni jsou v Irsku dva vzdělávací programy, které kombinují všeobecné vzdělání s odborným a s předprofesní přípravou. Podrobněji jsou popsány v závěrečné části tohoto podkladového materiálu.

Program odborné maturity (Leaving Certificate Vocational Programme - LCVP) vychází ze všeobecně vzdělávacího maturitního programu (Leaving Certificate – LC), přičemž se zaměřuje na technické předměty a přidává odborné moduly Příprava na svět práce, Výchova k podnikání a Pracovní praxe. Během programu žáci zkompletují portfolio prací, které tvoří 60 % jejich celkového hodnocení. Zbýlých 40 % tvoří závěrečná zkouška.

Program aplikované maturity (Leaving Certificate Applied - LCA) je samostatný program, jehož cílem je uspokojit potřeby těch žáků, kteří nechtějí pokračovat přímo ve třetím stupni vzdělávání. Program je zaměřený na jednotlivce a vyznačuje se spíše mezipředmětovým přístupem než předmětovou strukturou. Skládá se z řady kurzů, jež jsou strukturovány do tří částí: příprava na povolání, odborné vzdělávání a všeobecné vzdělávání. Klíčovou součástí programu LCA jsou žákovské projekty, které propojují učení a praktické zkušenosti, získané v různých kurzech a modulech programu.

Délka programu: 2 – 3 roky

Obvyklé rozmezí věku účastníků: 16 – 18

WBL: neuváděno

Podíl žáků v irských středoškolských programech: LC 70 %, LCVP 25 % a LCA 5 % (2019).

Lucemburský všeobecně vzdělávací a odborný program

Lucemburský všeobecně vzdělávací a odborný program (Diplôme d'enseignement secondaire général – ESG) vede k úrovni EQF 4. Odborná složka zahrnuje praktickou a teoretickou výuku. V některých zaměřeních programu se konají stáže v podnicích. Žáci získávají maturitní vysvědčení (diplôme de fin d'études secondaires générales). Toto vysvědčení poskytuje stejná práva jako všeobecné středoškolské vzdělání; absolventi mohou vstoupit na trh práce nebo pokračovat ve vysokoškolském studiu.

Absolventi mají možnost pokračovat v magisterských řemeslných programech na postsekundární úrovni, dvouletých vyšších odborných programech na terciární úrovni nebo tříletých bakalářských programech. Konkrétněji, v závislosti na směrech studia (na národní úrovni označovaných jako "divize") mají absolventi následující možnosti postupu:

- administrativní a obchodní divize: absolventi mohou pokračovat ve vysokoškolském studiu ekonomie, práva a účetnictví. Mohou pracovat v administrativě v soukromých společnostech nebo veřejných institucích;
- divize zdravotnických a sociálních profesí: absolventi mohou pokračovat ve vysokoškolském vzdělávání v těchto profesích. Absolventi zdravotnického vzdělání mohou pokračovat ve vzdělávání jako porodní asistentka nebo zdravotnický technický asistent v oboru radiologie. Absolventi vzdělávání pedagogů mohou pokračovat ve studiu jako státem certifikovaní pedagogové po dobu 1 roku;

- obecně technická divize: absolventi mohou pokračovat ve vysokoškolském vzdělávání v oborech: technické vědy, přírodní vědy, architektura, design a udržitelný rozvoj, informatika, vědy o životním prostředí;
- umělecká divize: absolventi mohou pokračovat ve vysokoškolském vzdělávání ve stejném oboru;
- divize cestovního ruchu a pohostinství: absolventi mohou pokračovat ve vysokoškolském vzdělávání a zároveň se připravovat na povolání manažera v pohostinství.

Délka programu: 4 – 5 let

Obvyklé rozmezí věku účastníků: 15 – 18/19

WBL: neuvedeno

Podíl programu ESG představuje 54,7 % středoškolského odborného vzdělávání (2020/21).

Německý všeobecně vzdělávací program s odbornou orientací

Středoškolskými programy lyceálního typu v Německu jsou všeobecně vzdělávací programy s odbornou orientací na úrovni EQF 4, které poskytují odborná gymnázia⁵. Studium končí maturitní zkouškou jako ve všeobecném gymnáziu, ale s přidáním odbornými předměty. Po maturitě mají absolventi odborného gymnázia přístup ke všem studijním oborům na vysokých školách.

V odborných gymnáziích existuje široká škála specializací a zaměření, z nichž si studenti mohou vybrat podle svých osobních dispozic a cílů: odborná informatika (zaměření na praktickou informatiku a technickou informatiku), výživa, zdravotnictví a sociální služby (zaměření na pedagogiku a zdravotnictví), technika (zaměření na stavební technologie, biologické technologie, chemické technologie, elektrotechniku, design a mediální technologie, strojírenství, mechatroniku a environmentální technologie) a ekonomika. Odborné a specializované předměty se vyučují na odborném gymnáziu osm až deset hodin týdně.

Maturitní zkouška na odborném gymnáziu probíhá stejně jako na všeobecném gymnáziu: každý žák je zkoušen z pěti předmětů v rámci maturitní zkoušky. Ve třech předmětech se koná písemná zkouška, ve čtvrtém předmětu ústní zkouška a v pátém předmětu prezentace nebo ústní zkouška nebo zvláštní učební výkon. Úlohy pro písemné zkoušky jsou stanoveny jednotně pro celý stát ministerstvem školství a kultury ve všech předmětech a platí jednotně jak pro všeobecná, tak pro odborná gymnázia.

Absolventi mohou pokračovat ve vzdělávání na terciární úrovni v bakalářském programu nabízeném na univerzitách, vysokých školách aplikovaných věd, vysokých školách kooperativního vzdělávání a duálních univerzitách. Absolventi mohou také pokračovat ve vzdělávání na středoškolské úrovni v učňovských programech, školních programech odborného vzdělávání a specializovaných programech odborného vzdělávání na post-sekundární úrovni.

Délka programu: 2 – 3 roky

Obvyklé rozmezí věku účastníků: 15/16 – 17/19

⁵ Berufliches Gymnasium nebo Fachgymnasium - stejný typ školy s odlišným názvem podle jednotlivých spolkových zemí.

WBL: neuvedeno

Podíl žáků: neuvedeno.

Rakouské pětileté programy poskytující kvalifikaci pro vstup na vysoké školy

Jedná se o školní programy odborného vzdělávání nabízené na vyšších odborných školách (berufsbildende höhere Schulen / BHS) vedoucí ke kvalifikaci na úrovni EQF 5. Programy zahrnují výuku v dílnách a laboratořích, ve školících restauracích a ve firmách poskytujících praxi. Jsou doplněny povinnými několikátýdenními pracovními stážemi během letních měsíců. Zahrnují projektové a diplomové úkoly jako součást závěrečné zkoušky, které jsou často zadávány podniky nebo jsou prováděny ve spolupráci s nimi.

Pětileté školní programy odborného vzdělávání (BHS) jsou dostupné v různých oblastech, které nabízejí různí poskytovatelé, např.:

- Vyšší odborné školy strojírenského, uměleckého a řemeslného zaměření (Höhere technische, kunstgewerbliche und gewerbliche Lehranstalten)
- Vyšší odborné školy obchodní administrativy (Handelsakademien)
- Vyšší odborné školy managementu a služeb (Höhere Lehranstalten für wirtschaftliche Berufe)
- Vyšší odborné školy zemědělské a lesnické (Höhere Land- und Forstwirtschaftliche Schulen)
- Vyšší odborné školy pro základní pedagogiku (Bildungsanstalten für Elementarpädagogik)

Žáci, kteří ukončí studium po třech letech, mohou pokračovat v odborném vzdělávání, např. v učňovském vzdělávání s uznáním již získaných kompetencí, a tedy zkrácenou délkou vzdělávání.

Absolventi získávají maturitní vysvědčení a diplom (Reife- und Diplomprüfungszeugnis), tj. vstupní kvalifikaci na vysokou školu a vyšší kvalifikaci v oblasti odborného vzdělávání. Tato kvalifikace je plně uznávána v odborném vzdělávání a službami zaměstnanosti, a je vysoce ceněna trhem práce a hospodářstvím.

Příklady kvalifikací:

- módní návrhář
- inženýr mechatroniky
- stavební technik
- bankovní úředník
- učitelka v mateřské škole
- asistent hotelového managementu

Délka programu: 5 let

Obvyklé rozmezí věku účastníků: 14 – 19

WBL: 30%

Podíl žáků v těchto programech byl 26% všech žáků středoškolského vzdělávání a 41% žáků ve středoškolském odborném vzdělávání (2018/19).

Rumunské technologické a odborné programy

Jedná se o 4leté technologické programy (liceu tehnologic) vedoucí ke kvalifikaci na úrovni EQF 4.

Absolventi získají maturitní vysvědčení (pokud se přihlásí ke zkoušce a úspěšně ji složí) a osvědčení o kvalifikaci "technik" úrovně EQF 4 (pokud složí kvalifikační zkoušku) v oborech služeb, ochrany přírodních zdrojů a životního prostředí a v technických oborech.

Příklady kvalifikací:

- technik v gastronomii,
- technik průmyslového designu,
- technický dozor v oblasti výpočetní techniky,
- designér nábytku.

Po absolvování prvních dvou let studia se žáci mohou odhlásit a zapsat se do krátkého programu odborného vzdělávání, který nabízí pouze odbornou kvalifikaci.

Délka programu: 4 roky

Obvyklé rozmezí věku účastníků: 15 – 18

WBL: min. 25%

Podíl žáků v těchto programech je 47,6 % celkového počtu žáků v odborném vzdělávání (2020/21).

Dále se jedná se o 4leté odborné programy (liceu vocational) vedoucí ke kvalifikaci na úrovni EQF 4. Absolventi získají maturitní vysvědčení (pokud se přihlásí ke zkoušce a úspěšně ji složí) a osvědčení o odborné kvalifikaci úrovně EQF 4 (pokud složí kvalifikační zkoušku) v oborech pedagogiky, umění, hudby, sportu, teologie, vojenství.

Příklady kvalifikací:

- pedagog
- knihovník
- sportovní instruktor.

Po absolvování prvních dvou let studia se žáci mohou odhlásit a zapsat se do krátkého programu odborného vzdělávání, který nabízí pouze odbornou kvalifikaci.

Délka programu: 4 roky

Obvyklé rozmezí věku účastníků: 15 – 18

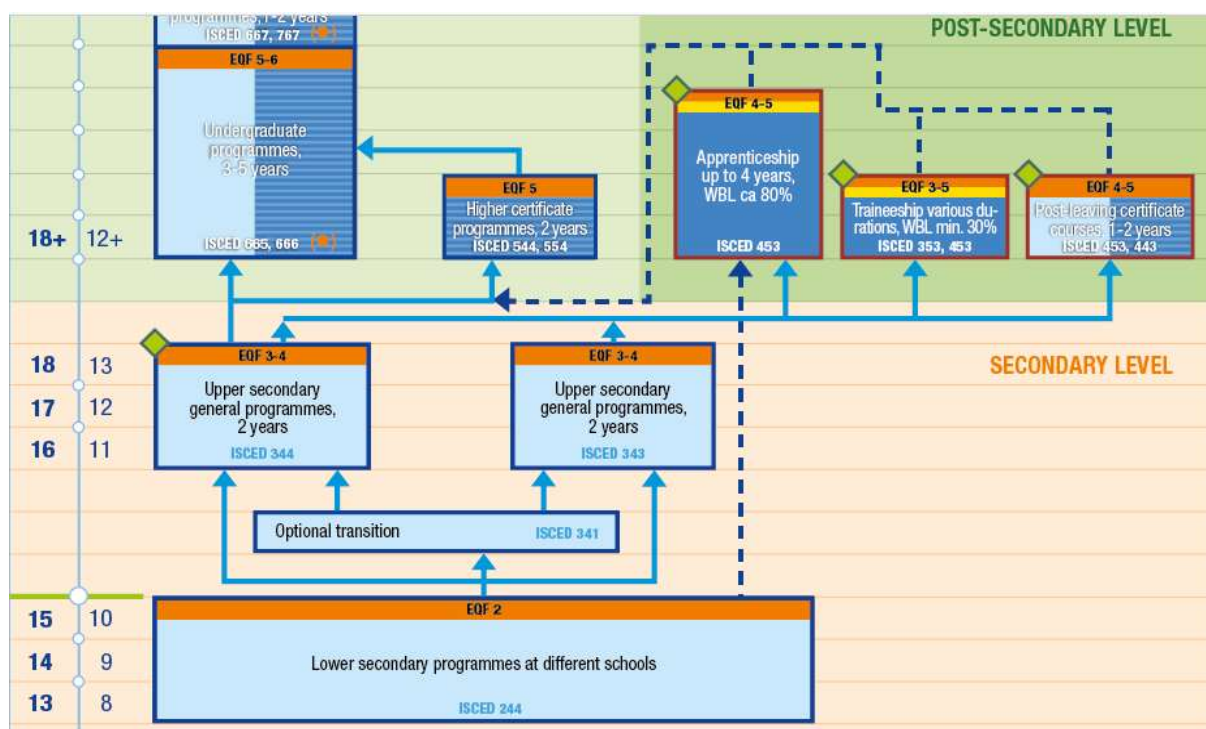
WBL: 15%

Podíl žáků v těchto programech je 7,5% celkového počtu žáků v odborném vzdělávání (2020/21).

Středoškolský vzdělávací program v Irsku

Vzdělávání po ukončení základní školy ve 12 letech věku se skládá z tříletého nižšího středního cyklu (Junior Cycle), po němž následuje dvouletý nebo tříletý vyšší střední cyklus (Senior Cycle), v závislosti na tom, zda je zvolen nepovinný přechodný ročník. Vzdělávací program na úrovni vyššího středního vzdělání (upper secondary) je znázorněn na obrázku níže jako všeobecně vzdělávací, přitom však zajímavým způsobem kombinuje všeobecné vzdělání s odborným a s předprofesní přípravou. Ta začíná již na nižším stupni středního vzdělání (lower secondary) pro žáky ve věku 13 až 15 let. Vlastní odborné vzdělávání probíhá na post-sekundární úrovni. Irský systém je tedy příkladem vertikálního přesahu tradičně středoškolského odborného vzdělávání oběma směry.

Schéma 3: Irsko - středoškolské vzdělávací programy

- Všeobecně vzdělávací programy
- Programy odborného vzdělávání
- Programy kombinující všeobecné a odborné vzdělávání
- Programy pro dospělé nebo přístupné dospělým
- Oficiálně uznávané kvalifikace
- Kvalifikace umožňující přístup k další úrovni vzdělávání
- ◆ Poskytuje přístup k vysokoškolskému vzdělávání
- Konec povinné školní docházky
- Vzdělávací cesty
- - -> Možné, ale netypické vzdělávací cesty

Zdroj: Cedefop a ReferNet Irsko, 2022

▪ Nižší střední cyklus

Hlavním cílem juniorského cyklu je, aby žáci ve věku 13 až 15 let absolvovali široký a vyvážený učební plán a aby si osvojili znalosti a dovednosti, které jim umožní pokračovat ve vzdělávání v rámci vyššího cyklu. Juniorský cyklus je zakončen zkouškou Junior Certificate.

Od roku 2014 obsahuje inovovaný Junior Cycle předměty a krátké kurzy, zaměřené na jazykovou a matematickou gramotnost, klíčové dovednosti a nové přístupy k hodnocení. Školy mají větší volnost při vytváření programů, které odpovídají vzdělávacím potřebám všech žáků. Individuální učební plány ve školách jsou kombinací předmětů a krátkých kurzů a dalších vzdělávacích zkušeností.

Žáci mají přístup k souboru technologických předmětů: Strojírenství, Technologie dřeva, Grafika a Aplikovaná technika. Cílem souboru Aplikovaná technika je rozvíjet zvědavost studentů ke světu techniky a zároveň integrovat potřebné znalosti z daného předmětu s dovednostmi pro zkoumání a řešení problémů reálného života.

Vyšší střední cyklus

Senior Cycle je určen pro studenty ve věkové skupině 15 až 18 let. Zahrnuje volitelný přechodový rok, který následuje bezprostředně po ukončení Juniorského cyklu.

Přechodový ročník nabízí žákům příležitost dozrát a rozvíjet se bez tlaku zkoušek. Umožňuje žákům vyzkoušet si širokou škálu vzdělávacích vstupů, včetně pracovních zkušeností. Rovněž poskytuje žákům příležitost reflektovat a ocenit hodnotou učení v přípravě na neustále se měnící požadavky světa dospělých v oblasti práce, dalšího a vysokoškolského vzdělávání a vztahů. V současné době se přechodového roku účastní přibližně 75 % žáků. Každá škola si v rámci stanovených pravidel vytváří vlastní program přechodového roku, který odpovídá potřebám a zájmům jejích studentů. Při tom škola zohledňuje možnosti, které nabízí zájmy místní komunity.

Během dvou let vyššího středního cyklu studenti absolvují jeden ze tří programů, z nichž každý končí zkouškou:

- tradiční závěrečná zkouška (Leaving Certificate - LC),
- závěrečná zkouška z odborného programu (Leaving Certificate Vocational Programme - LCVP),
- aplikovaná závěrečná zkouška (Leaving Certificate Applied - LCA)⁶.

Za vývoj, hodnocení, akreditaci a certifikaci zkoušek je zodpovědná irská Státní zkušební komise (State Examinations Commission).

Tradiční **Leaving Certificate LC** je závěrečnou zkouškou po ukončení středního vzdělání a skládá se obvykle ve věku 17 nebo 18 let. Cílem programu připravujícího na tuto zkoušku je poskytnout studentům široké a vyvážené vzdělání a zároveň jim nabídnout možnost specializace na konkrétní vysokoškolské studium a volbu kariéry. V nabídce programu je více než 30 předmětů a žáci musí absolvovat alespoň pět předmětů, z nichž jeden musí být irština. Žáci si obvykle vybírají 6 až 8 předmětů, přičemž je mohou studovat na střední nebo vyšší úrovni. Irštinu a matematiku lze studovat i na základní úrovni.

Sylaby jsou k dispozici pro 36 předmětů rozdělených do 5 skupin (ne všechny školy mohou nabízet všechny předměty):

Jazyky: angličtina, francouzština, němčina, irština, italština, latina, řečtina, španělština,

⁶ Podle dat irského ministerstva školství je podíl jednotlivých programů LC: 70 %, LCVP: 25 % a LCA: 5 % (2019).

arabština, japonština, ruština, klasická studia, hebrejšтина

Přírodní vědy: aplikovaná matematika, biologie, chemie, matematika, fyzika, fyzika a chemie

Obchodní studia: účetnictví, obchod, ekonomika

Aplikované vědy: zemědělské vědy, stavební vědy, technické vědy, domácí hospodářství, fyzika a chemie, design a komunikační grafika, technologie, informatika, tělesná výchova

Společenské vědy: umění, zeměpis, dějepis, domácí hospodářství, hudba, politika a společnost, náboženská výchova

Program LCVP (Leaving Certificate Vocational Programme) je podobný tradičnímu programu Leaving Certificate, ale se zaměřením na technické předměty a odborné moduly. Studenti, kteří absolvují program LCVP, volí 6 nebo 7 předmětů programu Leaving Certificate (viz výše) a tři další propojovací moduly: Příprava na svět práce, Výchova k podnikání a Pracovní praxe. Během programu studenti zkompletují portfolio prací, které tvoří 60 % jejich celkového hodnocení. Zbýlých 40 % tvoří závěrečná zkouška.

Propojovací moduly a jejich složky:

Příprava na svět práce

- Úvod do pracovního života
- Dovednosti hledání práce
- Zkoumání profesní dráhy
- Pracovní stáž

Výchova k podnikání

- Podnikatelské dovednosti
- Místní podniky
- Místní dobrovolné organizace/komunitní podniky
- Podnikatelská činnost

Program byl zaveden jako reakce na výzvu, kterou irskému vzdělávacímu systému klade měnící se pracovní a podnikatelské prostředí. LCVP kombinuje akademické přednosti programu Leaving Certificate s novým a dynamickým zaměřením na samostatné učení, podnikání, práci a komunitu.

Hlavním cílem LCVP je připravit mladé lidi na život v dospělosti tím, že jim zajistí vzdělání v nejširším slova smyslu a schopnost vyrovnat se a prospívat v prostředí rychlých změn. Účastníci programu jsou vedeni k rozvoji dovedností a kompetencí, které jsou zásadní pro úspěch ve studiu i v profesním životě.

V průběhu programu jsou studenti vedeni k tomu, aby

- byli inovativní a podnikaví
- převzali odpovědnost za své vlastní učení
- přizpůsobovali se měnícím se okolnostem
- vyhodnocovali údaje a navrhovali řešení problémů
- účinně sdělovali své myšlenky a nápady
- spolupracovali s ostatními v týmu
- zkoumali a plánovali kariérní možnosti
- používali informační a komunikační technologie
- zkoumali místní obchodní a komunitní podniky
- učili se ze svých zkušeností.

Program LCA (Leaving Certificate Applied) je samostatný dvouletý program, jehož cílem je uspokojit potřeby těch studentů, kterým dva předešlé programy nevyhovují. Je výrazně "odborný", což znamená, že je více zaměřen na práci a zaměstnání než ostatní dva programy. Je určen těm studentům, kteří nechtějí pokračovat přímo ve třetím stupni vzdělávání. Program je zaměřený na jednotlivce a vyznačuje se spíše mezipředmětovým přístupem než předmětovou strukturou. Skládá se z řady kurzů, jež jsou strukturovány do tří částí: příprava na povolání, odborné vzdělávání a všeobecné vzdělávání.

Kurzy programu LCA jsou koncipovány na modulárním základě. Jeden modul trvá třicet hodin. Každý ročník dvouletého programu je rozdělen do dvou semestrů, modul v rámci daného kurzu se obvykle absolvuje během jednoho semestru.

V průběhu dvou let trvání programu účastníci absolvují 44 modulů:

Příprava na povolání	Počet modulů
Příprava na povolání a poradenství	8
Angličtina a komunikace	4
Odborné vzdělávání	Počet modulů
Odborné specializace (2 celé kurzy)	8 (4x2)
Matematické aplikace	4
Úvod do informačních a komunikačních technologií	2
Všeobecné vzdělávání	Počet modulů
Sociální vzdělávání	6
Jazyky	4
Umělecká výchova (tanec, drama, hudba, výtvarné umění)	2
Volný čas a rekreace (včetně tělesné výchovy)	2
Volitelné moduly	Počet modulů
Účastníci musí absolvovat čtyři volitelné moduly	4
CELKEM	44

Klíčovou součástí programu LCA jsou studentské projekty (Student Tasks). Jsou navrženy tak, aby účastníkům poskytly příležitost propojit učení a praktické zkušenosti, které získali v různých kurzech a modulech programu. Studentský projekt je praktická činnost a/nebo proces reflexe, jehož prostřednictvím student integruje a aplikuje zkušenosti získané v programu na některé nebo všechny následující oblasti:

- vývoj výrobku/artefaktu
- zkoumání problému/tématu
- provedení nějaké činnosti
- poskytování služby
- uspořádání akce
- osobní reflexe.

Během programu LCA musí každý student absolvovat sedm studentských projektů:

- Projekt přípravy na povolání
- Projekt odborného vzdělávání (x 2)
- Projekt všeobecného vzdělávání
- Projekt týkající se vybraného aktuálního problému/tématu
- Projekt praktického uplatnění
- Projekt osobní reflexe

Zdroje:

Cedefop (2020). Vocational education and training in Europe, 1995-2035: Scenarios for European vocational education and training in the 21st century. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Cedefop reference series; No 114.

<http://data.europa.eu/doi/10.2801/794471>

Cedefop (2022). The future of vocational education and training in Europe. Volume 1: the changing content and profile of VET: epistemological challenges and opportunities.

Luxembourg: Publications Office of the European Union. Cedefop research paper; No 83.

<http://data.europa.eu/doi/10.2801/215705>

Cedefop (2022). The future of vocational education and training in Europe. Volume 2: delivering IVET: institutional diversification and/or expansion? Luxembourg: Publications Office. Cedefop research paper, No 84. <http://data.europa.eu/doi/10.2801/780431>

Cedefop. VET in Europe Database (Databáze odborného vzdělávání v Evropě).

<https://www.cedefop.europa.eu/en/online-tools>

Eurydice. Národní vzdělávací systémy

<https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/ireland/142>

Nařízení polského ministra školství z 3. dubna 2019, o rámcových učebních plánech pro veřejné školy

<https://dziennikustaw.gov.pl/DU/rok/2019/pozycja/639>

Irské Ministerstvo školství

<https://www.gov.ie/en/organisation/department-of-education/>

Ireland, Education at a Glance 2022: OECD Indicators

<https://www.oecd-ilibrary.org/sites/fa8dfbd4-en/index.html?itemId=/content/component/fa8dfbd4-en>

Department of Education and Skills, Ireland, Framework for Junior Cycle, 2015

<https://assets.gov.ie/24478/f0edee58373142918ad24abf6db8075f.pdf>

Kurikulum nižšího středoškolského programu v Irsku (Junior Cycle)

<https://curriculumonline.ie/Junior-Cycle/>

Kurikulum vyššího středoškolského programu v Irsku (Senior Cycle)

<https://curriculumonline.ie/Senior-Cycle/>

Irish National Council for Curriculum and Assessment, Leaving Certificate Vocational Programme Statement, 2022

https://www.curriculumonline.ie/getmedia/997056e3-2792-4ef6-8b6c-ef80c0dfccd8/Revised-LCVP-Programme-Statement_June-22_EN.pdf

Irská státní zkušební komise

<https://www.examinations.ie/>

Irský portál kariérového poradenství

<https://cc.careersportal.ie/>

Irský statistický úřad

<https://www.cso.ie/en>

Education Indicators for Ireland, 2020

<https://www.gov.ie/pdf/?file=https://assets.gov.ie/117558/ef43dc12-56c3-4f5a-9e78-bafce7ef9764.pdf#page=null>

Vojtěch J., Kuzmová T, (2023). **Vývoj vzdělanostní a oborové struktury žáků a studentů ve středním a vyšším odborném vzdělávání v ČR a EU a vzdělávání pro udržitelný rozvoj 2022/23**. Národní pedagogický institut, Praha.